

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Comprehensa: Vbi praeter res gestas à Patribus Societatis Iesv in conversione Sinarum, Cocincinae, & Tunchini Regnorum nihil omittitur eorum, quae possunt liberali placere Lectorum curiositati

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1670

76. Conversiones illustres in Cocinc. & disputationes.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10757

bulo, professione Bonziji, palam voluptarij, fœdi & triumphatorum mariti quod alendis pluribus non esset; loco tamen haud inferiori adorari volebat à suis sequacibus, quàm monticoe Bonziji, victu culeque horribiles, quem illi honorem, eloquentiæ gratia tam efficaciter obtrinebat, vt vulgo diceretur auditorium suum incantare. De Deo & anima, futurisque post mortem, bifariam philosophabatur. Vulgo quidem tradebat Deum esse gigantem qui vertice tangeret Orientem; Occidenti plantis insisteret; dextra limites austri; laeva teneret aquilonem. Vniuersum hoc, eius opus esse, non elaboratum in materia illi extranea, sed ductum ex ipsomet suisque distentum in partes quas eius singulis vude essent profusa accommodabat membris, delira inuentu attributione; dictu fœda, & propudiosa. Discipulos vero in scholæ arcano, longè diuersis ad omne flagitium instituebat elementis. Nara videlicet, nascique ex nihilo omnia cum sint planè nihil priusquam esse incipiant; reuersura in nihilum omnia, vt nascituris loco cedant; ex his naturæ alternis vicibus rerum ortu casuque distinctis, longam habebat contextam seriem, quàm particulatim iubebat à suis accurata expendi meditatione, quod diceret, qui semel animo comprehensum haberet, in nihilum redire omnia; esse iam hoc ipso beatum, & beatè victurum quod certè illi non posset obstringere cuius missæ in futurum curæ præsentis turbarent voluptates. Hoc philosophantis porci epicurismo imbutum Mandarinum & vxorem, mirum non erat abhorre à scitis Christianis quæ in præsentium contemptu, & futurorum desiderio metugue vertuntur. Sed eum horrorem, gratiæ suæ suauis miraculo diuina bonitas in hunc modum discussit. Agebat Sinoe Mandarinus altero regni sine, legandusque ad regem Cambogiæ, necessariis documentis in aula præmoniebat, cum ecce nos vxor improuisa in sublimi adit elephante cum aulæ muliebris, & nobilium virorum superbo comitatu, accessit è Patribus, alterum: audire amplius de Deo, & lege quam prædicaremus enixè flagitat, de quibus ait, visa sibi omninò grandia quæ audisset; ea si perinde competisset vera & solida, daturam se veritati manus, & Banci Bonziji damnata doctrina Christianismum professuram. Stetit promisso mulier generosa, & pro ingenij perspicacitate, lacis que diuinæ copia; facili, nec longa institutione edocta de omnibus quæ tùm oportebat tùm expetierat, initiatur sacro fonte, faustoque Visulæ nomine insignitur. Sequuntur dominam ex eius familia vndecim, in quibus raræ prudentiæ vir grauis, & laudatissimæ quoque inter suos ante baptismum vitæ Thomæ vocabulum accepit. Reuersus ex aula Mandarinus mirari nudatam penatibus domum, spoliata idolis conclauia, nihil vsquam Deorum apparere; quo euaserint rogare: quidve hoc denique nouitatis? Hic præstans mulier magnalibertate de Deo quem susceperat colendum, & augustissima eius lege tam multo viro edisserit, & tam eleganti commendatione, vt is factum non modo laudaret, sed sequi exemplum decerneret. Noctes igitur viginti, (nam

76.
Conuersiones
in Cocinc.
& disputa-
tiones.

dies solidos negotia publica occupabant) horis in singulas minimam quaternis doctrina excultus Christiana; expiatus est sacro baptismo, & Ignatij nomine. Ornauere diei faustitatem duodecim aulici, sancti Domini sui imitatione; fuitque concione quavis incitamentum hoc ad Christum potentiùs, & pignus messis deinceps lætioris. Inter hæc classis parabatur quæ Ignatium Legatum in Cambogiam deferret; ipse periculis occurrens molestissimæ nauigationis, simul nomen ostentans quo gloriabatur; in puppi nauis Prætorix, Redemptoris attollit effigiem; mali summum præfigit Christi cruce, medium Iesu augusto nomine, irrisuque diei obseruatione quem illi ethnici vaticinabantur ominosum, illo ipso die cum soluisset, prospero mari Cambogiam tenuit, vbi pectoris Christiani experimentum præbuit generosissimum. Venerabatur idola Cambogix Rex, duos tamen ex nostris ante annos aliquot rogat ad se mitti, amplissimam iis facturum potestatem constituendi sacras aedes, & regni totius diuinis legibus excolendi, quæ ille promissi auara liberalitate id agebat vt Lusitanorum sibi commercia firmaret, ex quibus ingens meditabatur lucrum; sacra de cæteris, & Deum & animam flocci habens. Adest ergo Macao ad Aprilem anni 1618. operatorum pars strenuum qui contra quam promissa spondponderant, frigidè statim, & parùm humaniter habentur. Regis sibi gratiam Bataui; odium Lusitanis & Religioni Catholix præuertentur emere, donisque illum & Principem filium, spebus & calumniis demerantur maximè aduersus Iesuitas ab Indis vsque Iaponiam peritenti doctrina perdentes vniuersa. Sic desiderio potiti Bataui promissa Lusitanis, vindicauere sibi commercia & religione vilibus lucris posthabita, regnum maluere idolis quam Christo subesse. Regi displicuit nostrorum aduentus, eorum munera respuit, dempto quòd publice Macaenses perferendum iis crediderant. Lusitanos autem duabus adnectos nauibus, vix semel in conspectum admisit. Vlti sunt grauior Batauorum iniuriam Lusitani nauali prælio, sed hoc neque admodum huc facit, & fidem vix fecero bellici robotis & prodigiorum quæ nauem Lusitani, nauicula tenui contra hostium tritemes quinquaginta tres feruntur edidisse. Nostris quidem illis operariis duobus semetipsum expectatio ventorum non fuit otiosa, porrexere desertoribus manum vt ad Ecclesiam redirent, Dei prope sui que oblitos restituere pristina probitati & collato Ethnicis aliquot baptismo, emendatisque illorum moribus qui ex Europa frequentes aderant, iter Macaum versus iterarunt, Legatus verò Ignatius Regem aditurus, cuius assidue Bataui concepta semel in dogma Christianum odia ventilabant, luculentam crucem de collo suspendit, cuius ille aspectu caperant frontem; post veteri tamen consuetudine legationis alias obitæ, interrogauit, quid rei id esset? nec solere hoc signum nisi Christianorum gestum esse: & hæc, ait Legatus, causa est, quamobrem id præferam, quod si re ipsa Christianus, nec te putauerim posse à me adiri magnificentiùs,

tius, nec cœli Domino gratiâs quàm ea conspicuum, & illustrem nota: nec valuit barbarus amicitia alioqui etiam æternum renunciaturus ex eo impetrare vt crucem abiiceret, volens nolens semper eadem ornatum ferre coactus est. Nec suo præfenti caruit præmio tanti animi magnitudo; tempestate correptus in reditu, conclamantibus, & desperantibus omnia cœteris; vnus rosariam coronam parenti Virgini, aded serenus recitabat Ignatius, vt si mari gauderet maximè sereno: quod mentis securæ tranquillum admirans exclamat senex tametsi ethnicus non posse legi subesse falsum, quæ conscientia probitatis, mortis metum auferret, maximè omnium pauendæ, eodem tempore haud procul, comitata legatum nauis, aperto latere depressa est funditus cum lamentabili pereuntium comploratione, post quam velut defunctum iussis mare, Regisq; Cambogiaë punita perfidia, recepit sese, saluumque Ignatium in portum Ciampæ detulit, Pulocambi Prouinciæ vicinum.

Anno subsequenti 1621. Cocincinensis vtraque nostrorum mansio fructus suos tulit. Septuaginta duos supra centum in Nuocmanensi Buzomius, ritè Christum edoctos baptismo expiauit; qua in re nec partem nec meritum habuit Christophorus Borrus, eius hætenus socius, tunc Macaum accitus haudquaquam sanando quod prærexit corpori, sed menti; quam cœli mutatio aded non mutauit, vt remittendus fuerit in Europam, vbi Romæ in cassum tentatis omnibus, cum à remediis, nedum à salute abhorreret, abscissus est à societate, pauloque post subita obrutus apoplexi. Formidabili profectò Apostolicis operariis documento, si à tanti officij virtute non modo deficiant, veram etiam à religiosa.

Buzomium iuuit magnoperè ad proferendum Christi regnum in Prouincia Pulocambis, eorum accessus ad Christianismum quorum auctoritas exceptione omni maior, annis, magisterio diuinorum, sanctitatis opinione ac schemate, & sacerdotij nixa dignitate, multos de se habebat suspensos. Horum vnus Saihienus hoc est bonus Sacerdos, castimonie viginti iam annos, cultor eximius; paupertatis extremæ, tolerantia in æramnis, fame, siti, frigore & contumeliis patientissima; multumque alacris; adumbratæ non nego, sed in Bonzio & idololatra, non fuit exilis tantarum virtutum ipsa umbra. Quanquam eius ad primam veritatis vocem docilitas, argumento fuit, hoc solum idola coluisse quoddam verum ignoraret Deum. Audito enim Buzomio obstupescere vnâ, & gestire ad magnitudinem, nouitatemque diuinorum, quæ postquam diu, & integrè hausit, regeneratus est ex vitali fonte in nouam Christi infantiam; quanta id omnium admiratione, qua discrepantia sermonum, & iudiciorum facile dictu est; exempli vim à se non valens defendere plebs praua & stolidi garricbat rem esse capitis imminuti; sapientes contra interpretabantur boni tantum inesse ac solidi in lege Christiana, vt eius vir tantus exploratissimæ penitusque

perspecta, non potuisset imperium fugere, sed eam magna, fidaque voluntate, suaquam prius deperibat abiecta, in perpetuum adamasset. Eam ob rem illos nequaquam pigebat tam perito duci se comites addere: alium Christo lucrata est Magistri pertinax, & inops superbia. Ingenio erat incomparabili iuuenis, magistri assectator quem Tubin nominabant, suspiciebatque Provincia Pulocambis tanquam oraculum omnium doctrinarum quas acutissima rationum, & lectissima verborum copia suis auditoribus dispensabat incredibili eorum voluntate. Tantus ergo Tubin apud eos cum esset, nihil existimauit ad suas glorias addi posse nisi ut factum constaret omnibus quot supra Buzomium parafangis, omnesque Europae literatissimos eminceret, dedignatus quidem principio committere se externo cum homulo, & obscuro; cui foret gloriosius se vinci quam sibi vincere. At crescente in dies Buzomij nomine & religionis quam docebat; vanitatis moras, vanitatis ambitu omnes contempit; Buzomium prouocat; diem pugnae dicit; designat campum; ponit victoriae praemium; ingenij & religionis quam quisque coleret praerogatiuam laudem. Prouocationem cupide admittit Buzomius, eodictio adest sua cum schola magister Tubinus fastu magis tumido quam graui, ducentos secum trahens discipulos; praesto quoque se campo sistit Buzomius sed solus; aderat omnis Literatorum flos & circum populus innumerabilis, inter quos extabat matrona nobilis, soror Gubernatoris demortui, quam eo pellexerat superstitio vana, & simulachrorum incocta cultui; & praecoci animo praeccepta Tubini gloria quem magnoperè obseruabat. Prodit confidenter ad manus Tubinus, ignarus quem peteret, quantusque in hostem assurgeret, ut quem ex Theologiae disputatoriae pulpito calentem Deus Cocincinam misisset. Pugnae initium, de Deo, nescio quid posuit Tubinus, vnus assuetus Deorum Chimeris, & Theologiae idolorum; dialecticae prorsus expertus, cuius & nomen Sinae ignorant penitus & Cocincinenses multo magis. Compulsus itaque directò, admissim, argumentis obiectis insistere, neque vim illorum garrulitate deuia ludere, crebro adigebatur loqui pugnantia, utroque versum aiens negans, à Buzomio iactatus, vtriusque iugulo imminentem cernebat, haerensque in medio lethalem idcirco probroso silentio exibat. Commurmurare hic primum eius discipulorum clara voce responsum flagitare; ipse conturbatus, & ignominia pudore perditus optare ut sibi terra dehisceret, nec posse verbum aut vocem mittere; sed finem fecere disputationi, auditorum clamorosa in Tubinum sanxa, qui arenam ingressus cum ducentis, domum solus, & cernuus rediit. Buzomius vero numeroso stipatus comitatu graulantium illi victoriae decus, & ambientium magisterio ipsius, legesque subdere quam profitebatur. Hos inter fuit Tubini discipulus, cuius laus nulla par inueniebatur nisi ut par magistro diceretur.

Tubini similiter è schola videtur prodiiisse qui ex Pulocambi, secta illius dogma in Cacionam tulit Provinciam vbi Franciscus Pinna Faifi,

Turoni

Turoni, locisque aliis Apostolicam operam secundis euentibus ponebat, qui de nouo monitus, noui dogmatis præcone, quem sui octodecim stipatores, deprædicabant tantum non Deo parem; præuertere hominem decreuit, seu futurus esset ad prouocandum audacior seu timidior. Perit ab eo nihil minùs cogitante ne grauaretur doctrinæ particulam sibi impertiri, quàm laborioso itinere ad illos populos detulisset. Non potuit Bonzius tantæ comitati fama integra negare quod petebat, & quam satis animaduerteret nec proficiendi, nec audiendi studio id peti, nihilo iamen commotior quàm præuisa & expectata re, absurdum quid promere de idolis cœpit & religione; cui statim Pinna rationem contexens, quæ strangulari se sentiebat, præoccupatus ab illo est priuſquam nodo illam adstringeret. Ac magna voce, mittamus, inquit, verba, de Deo cùm agitur, ignatis plarumque vberius affluunt quàm doctis. Rebus ipsis & factis agamus, factis committamus causæ propositæ supremum arbitrium ad facta prouoco. Arrectusque in pedes, & Pinna celsior, Ego, inquit, patro miracula, si tantum te posse dissidis, victus es. Hoc idem tibi si arrogas, experiamur vter edat maiora. Ego, inſe subridens Pinna, mihi non arrogo, quæ naturæ transcendunt limites, horum potestatem cui libuerit, naturæ conditor, & Dominus tribuit. Ergo infert Bonzius causam vici, ratusque plus satis eam profugasse, repente se proripit, quem tantisper moratus Christianus, lalse at verè hominem compellans; si edis ait miracula, Patri saltem responde, nam ignarus cum sis, hoc ipso grande miraculum feceris. Vulgata deinceps huius Sycophantæ non modo scientia, & sanctimonia sed prodigiorum facultate, vocatur ad sanandam lethali ex morbo Mandarinum, occasionem amplectitur auidè cupiram, vt lautè cum suis octodecim helluaretur illic aliquamdiu, tantòque in longum perſectas remoras curationem illam differt quanto splendidiùs habebatur. Vbi vero tandem coactus est manum operi admouere, Mandarino se silitens propiùs, tam tumultuosa malorum dæmonum inuocatione, tot suis & suorum intolerandis clamoribus ægrotum, mense integro vexauit, vt malo peiùs remedium non ferens, & credulitatem propinquo- rum, eiectione Bonziji traducere veritus, in vltimam rabiem ageretur, cultrumque posceret quo se vna tot malis, vitæque absolveret. Hinc demum experti cuiusmodi animal esset is Bonzius, familiares omnes in eum irruere, aggerare conuitia, & diras; domoque exturbatum; vrbis totius opprobriis & indignationi obicere, quam falsa tamdiu miraculi expectatione suspensam irriserat. Repetituro Pulocambim, cùm forte Pinna occurrisset, quæsiuit ecquid valeret Mandarinus? satim illi ex vero cessisset miraculum? ad hæc salubri admonitione cur se nefaria dæmonum adoratione, cur alios æternùm perdere laboraret? quem homo proiectè impius, interpellans, per me inquit, non stetit quin miraculum exiret, erat hoc in mea potestate, sua obfuit iacenti culpa; indignus erat qui miraculo sanaretur, quibus dictis abcessit, nec vnquam

postea in Prouincia illa conspectus est. Hoc Deorum suorum & Bonziorum dedecore attritos ethnicos, utcumque refecit calas quidam Christianis & Patribus infelix. Faisi partem non minimam consumpsit incendium, in qua aedes sacra, & nostrorum domos seu magis tuguria, ex ligneis conferta tabulis, & regulacibus operata paleis: domum interea Patribus, & templum praeuere tugurioli solari reliquia, quoad anno sequenti Macao aduectus P. Manuel Fernandez, de attulit restituendo templo sumptus, quod flammis delicto Faisiensi, aedificauit Turoni augustius, quantum quidem ferebat lignea materiario. Nuocmani aliud haud paulo praestantius construxit Buzonius, hortatore operum, & Praefecto, Gubernatoris defuncti filio tametsi ethnico; cui accessit Mandarinus vicini oppidi Dominus in quo ethnicos Pater supra quinquaginta Christiano balneo lauerat. Voluit in partem laboris per se ipse suisque manibus venire, quod pro ea qua timent Mandarinus, honoris maiestate, modestiae humilis prodigium visum est. Sed Patrum moerorem, summa laetitia mutauit, prospera illorum ad Cocincinae Regem legatio. Fidem Rex Batavis superiore anno prope obtrinxerat, solum arci ponenda se illis daturum in portus faucibus, in quem onerariae omnes confluabant quae usque Malaca mercaturae causa in Iaponiam nauigabant: ea res Batavis si ex sententia processisset, actum erat de sacra nostrorum in id Regnum expeditione; de religionis aditu in Tunchinum, & de Lusitanicis in Cocincina commerciis. Subodoratus discrimen Buzonius, Macaenses monet quo loco res summa sit, Turonem aduolant ad primos Etesiarum flatus Lusitanorum lectissimi cum Manuele Fernandez, & donis, quae tanti esse oportuit ut Regis animum a Batavorum amicitia distractum, Lusitanis adiungerent; & verò Sinoum appulso ea dignatus est obseruantia & amore quibus addi nihil posse videbatur: agebat Pinna interpretem, quem cum P. Fernandez, confidete secum in elegantibus storeis voluit (quas illic usus pro stromatis adhibet) vno tantum depresso gradu, & seu donorum, aut decentis subactus efficacitate, seu diuino, quod credi est aequius inditactu, liberalior fuit concedendo quam Fernandez petendo. Renunciavit amicitiam Batavis, & commercij facultatem, dato ad hoc solenni ad Praefectos portuum rescripto. Habitationem Patribus liberam, ubicumque optarent confirmavit; quin & si cupiunt Lusitani, aedificandae urbi locum, & suis hominibus frequentandae; assignabo, ait, & quidem libenter, penesque me fuerit, construere in ea templum quod ipsi conueniant Deo suo sacrificaturi. Patres demum a se comitate praeter morem omnem ciuili dimissos sericis aliquot donauit pannis, qui vestiendo altari commodè cessere; Fuitque hic rerum annus huius finis. Sequenti verò 1622. nullus retrò felicior exitit, tum Neophytorum copiosa messe, tum opimis spebus, eius in posterum quotannis duplicandae. Octo habebat ex nostris Cocincina. Sacerdotes quatuor,

quatuor, alios totidem ministeriis diu piis tritos quæ fas erat illis com-
 mittere. P. Andrea Fernandez pensum Iapones Faifi incolas restitue-
 re pristinae pietati, seu veriùs dixerim Christianismo in ipsis propo-
 sitionum extincto. Erat Fernandez vir indomiti laboris, & Apostolici
 spiritus; magno diu animorum fructu in Iaponia versatus, & gentis
 ingenium ac linguam probè callens: huic erat Socius F. Niscius Ro-
 manus, natione Iapo, difficillimarum missionum, & ipse sudoribus
 decorus. Ab his denique compertum Eaisenses Iaponios etsi pro in-
 nata vafricitate intra se miseri sese inuoluerent, reipla tamen, Sacerdo-
 tum, & Christianæ culturæ penuria, degenerasse prope in ethnicos;
 in tanta illorum frequentia, qui vna essent vxore contenti duos solùm
 inuentos; damnato fœnore passim quæstum facere solitos, quodque
 præ omnibus occultabant, tormentorum metu, & lentis viuicomburij
 mortibus territos nõ paucos à Christo descivisse. His ad Christianismum
 reformandis, & mores Christo non indignos, haud paulò plus operæ
 ac laborum Fernando fuit, quàm adducendis ad Christum ethnicis, sed
 immensa quadam operariorum voluptate, hi labores in Christianita-
 tem breui exiere feruentem, castam, misericordem, humilem, Deo
 plenam, totam ab ea quæ fuerat aliam, nec minus factò ad persuaden-
 dum, quàm Fernandium verbis eloquentem. Annus abibat nullus,
 quo ex Iaponibus ethnicis qui ad negotia Faifum ventitabant nunc
 viginti quinque modo triginta Christiani in Iaponiam non redirent de-
 liberato quod valdè illic pronum erat ad martyrium animo. Cocinci-
 nensium adulta ætate Iustravit Pinna ducentos septuaginta quinque,
 Palocambi Bazomius Ecclesiam illam quingentis auxit Christianis: ego
 pauca de multis non possum omittere quæ in his conuersionibus singu-
 lare aliquid habuere. Viget eo in regno religiosum pietatis erga fato
 functos delirium, Bonziorum inuento consecratum. Vulgus exiltimat;
 putare docti se simulant, si non putant, ne videantur minus pij; sub-
 terraneis fessas cæcorum itinerum & longis ambagibus functorum
 animas, refouendas esse ad reliquum iter, dum opratam quietem at-
 tigerint, quæ illis è corpore profectis assignatur, egere porro succu-
 lentis cibis, & solidis, eorum odore refici, & apponentium pietate;
 ac ciborum quidem purissimam, & quæ sub sensum non cadit sub-
 stantiam ducere, quod verò intactum omittebant, exsueca potius ci-
 borum esse cadauera quàm cibos, eaque Bonziis ad vescendum permit-
 ti. Huius erga defunctos tam religiosi in Cocincina moris abrogatio
 seuera, cum apud populum magnam videretur offensiosem paritura, ea
 lege Patres cum Christianis integrum reliquerunt, vt ciborum in-
 structus pauperibus publicè distribueretur in piaculum tribuentis, vel
 mortui si foret Christianus. Mortua igitur Christiani socru haud
 procul Caciono, iuuandæ illius animæ quem dixi modus adedò
 affectit oppidanos, vt eos ingens desiderium ceperit sciendi, qualis esset
 lex Christianorum, ac iam inde ex eo coniecierint oportere omninò ve-
 racem

77.
 Cocincina
 Reg. à Bata-
 uis ad se re-
 ducunt Lusi-
 tani.

78.
 Superstitio
 erga defun-
 ctos, in opus
 miseric. mu-
 tat. r.